

Edukačný materiál pre pedagógov v oblasti kyberšikany

Základné pojmy

Základná škola, Palešovo námestie 9, Spišské Podhradie
Palešovo námestie 9 Spišské Podhradie, 05304
IČO: 37873814

Vypracoval: Dost'bolo.sk, s.r.o.
Člen skupiny Osobnyudaj.sk
DUETT Business Residence
Námestie osloboditeľov 3/A
040 01 Košice

Obsah

Čo je kyberšikanovanie a ako ho rozoznať	3
Základné pojmy.....	3
Ako kyberšikanovanie rozoznať ?	4
Formy kyberšikanovania	6

Čo je kyberšikanovanie a ako ho rozoznať

Termín kyberšikana (z *ang. cyberbullying*) je pomerne nový. Je spojením slov „kyber“ a „šikana“. Zatiaľ čo slovo kyber nám predstavuje internetový – virtuálny priestor, resp. elektronické médium v ktorom prebieha online komunikácia, slovo šikana označuje úmyselné agresívne správanie jedinca, alebo skupiny jedincov, ktoré je opakované a zväčša smeruje voči slabšiemu jedincovi, ktorý sa nedokáže brániť.

Kyberšikanovaním je priama forma šikanovania, pri ktorej ide o zneužitie informačno-komunikačných technológií (najmä telefónu, tabletu, internetu a sociálnych sietí) na úmyselné ohrozenie, ublíženie alebo zastrašovanie, pričom sa často vyskytuje v spojení s inými formami šikanovania. S kyberšikanou sa v súčasnosti stretávame v rôznych podobách, na pracoviskách medzi dospelými, ale aj v prostredí škôl medzi deťmi. Vo všeobecnosti ide o aktivity, ktoré sú zneužívané na obťažovanie, zastrašovanie, psychický nátlak, vydieranie a pod. V súvislosti s týmto javom sa môžeme stretnúť aj s označením kybernetické prenasledovanie, online šikanovanie, e-šikana a pod. V podstate by sme mohli povedať, že ide o akékoľvek obťažovanie v prostredí moderných informačných komunikačných prostriedkov.

Základné pojmy

- *agresor kyberšikany* – Agresorom je v tomto prípade osoba, ktorá pomocou elektronických komunikačných prostriedkov oslovuje vybranú obeť alebo viacero obetí, s cieľom ublížiť im, spôsobiť im ujmu alebo znížiť ich spoločenské postavenie. Obeť takúto komunikáciu považuje vyslovene za nepríjemnú a ubližuje jej. Obeť sa s agresorom kyberšikany vo väčšine prípadov pozná aj z reálneho života.
- *obeť kyberšikanovania* – Obeťou kyberšikanovania sa môže stať v podstate každý. V tomto smere nerozhoduje spoločenské postavenie, vek, pohlavie, či iné faktory. Niektoré skupiny osôb sú však v tomto smere zraniteľnejšie a kyberšikanovanie

ich môže zasiahnuť vo väčšej miere s prípadnými vážnejšími následkami. Ide predovšetkým o maloletých alebo osoby, ktoré sa takémuto konaniu z akéhokoľvek dôvodu nedokážu dostatočne účinne brániť. Preto je na mieste veľmi citlivo vnímať kyberšikanu, pri ktorej sa obeťami stávajú práve tieto ohrozené skupiny.

- *svedkovia kyberšikany* – Svedkom kyberšikanovania je akákoľvek osoba, ktorá sa vo virtuálnom prostredí dostane k informácii, ktorou agresor obeť obťažoval. Takáto informácia môže byť vo forme chatu medzi agresorom a obeťou, urážlivých komentárov na osobu obeť alebo to môže byť aj zverejnený intímny alebo zosmiešňujúci obrázok obeť.

Ako kyberšikanovanie rozoznať ?

Na základe charakteristických znakov šikany vo všeobecnosti, ktorými sú nerovnováha síl medzi zainteresovanými, úmysel agresora ublížiť obeť, opakovanosť takéhoto konania, za šikanovanie nie je možné považovať:

- *“priateľské podpichovanie”*,
- *zábava a hra*, aj keď v niektorých prípadoch nevhodná a možno až krutá (pokiaľ sa takéto konanie neopakuje),
- *použitie “rovnakej sily”, prostriedkov a spôsobov online komunikácie medzi aktérmi.*

Kyberšikanovanie je s tradičnou šikanou úzko späté a zdieľa jej základné znaky. V prípade kyberšikanovania však existuje niekoľko znakov, ktoré sú pre takúto formu obťažovania charakteristické:

- *kyberšikanovanie **nie je priestorovo ohraničené*** – Kým klasické formy šikany sa vo väčšine prípadov dejú v konkrétnom prostredí, ako je napríklad škola, ihrisko, pracovisko a pod., kyberšikanovanie sa nedeje na nejakom konkrétnom mieste. Osoba sa môže stať obeťou kyberšikany v podstate kdekoľvek, kde má k dispozícii nejaký komunikačný prostriedok s pripojením na internetovú sieť. Charakteristickým znakom kyberšikany je teda použitie elektronických komunikačných prostriedkov.
- ***rýchlosť šírenia a dosah*** – Pre kyberšikanovanie je charakteristické, že prostredníctvom moderných technológií je možné šíriť informácie na diaľku v reálnom čase, je možné zdieľať akúkoľvek informáciu k veľkému počtu ľudí v podstate okamžite. Vďaka následnému zdieľaniu narastá počet možných adresátov informácie prakticky geometrickým radom. Pri klasickom druhu šikany informácia ostáva iba medzi aktérmi, resp. v ich blízkom okruhu osôb.
- ***anonymita*** – Ďalším znakom, ako možno kyberšikanovanie odlišiť od klasických foriem obťažovania je anonymita. Kým v prípade šikanovania obeť šikany väčšinou agresora vie identifikovať, pri kyberšikanovaní to častokrát nie je možné, pretože agresor a obeť kyberšikany nemusia byť v priamom osobnom kontakte. Práve anonymita dáva agresorom kyberšikanovania falošný pocit istoty, že na ich konanie sa nepríde a tým pádom nemôžu byť potrestaní. Pre agresorov je totiž ľahšie ubližovať niekomu, komu sa nemusia pozeráť priamo do očí, menej vnímajú emócie a zranenie obeť, menej si uvedomujú závažnosť svojho konania a zodpovednosť zaň – agresora totiž pred priamym odhalením chráni jeho zdanlivá anonymita.
- ***prekonanie “bariéry”*** – V niektorých prípadoch by sa agresor neodvážil šikanovať konkrétnu osobu, či už kvôli tomu, že by mohlo ísť o jeho nadriadeného, učiteľa alebo len o spolužiaka, ktorý je “fyzicky silnejší” a agresor by sa jednoducho neodvážil ho obťažovať. V prípade kyberšikanovania takáto bariéra neexistuje a pod rúškom “obťažovania na diaľku” a takisto s príspevom už

spomínanej anonymity, agresori majú “guráž” útočiť aj na osoby, na ktoré by si to v osobnom kontakte jednoducho nedovolili.

- **psychické útoky namiesto fyzických** – V princípe kyberšikanou agresor útočí na psychiku svojej obete – k fyzickému ubližovaniu v tomto prípade nedochádza. To však neznamená, že takáto forma útokov nemôže v konečnom dôsledku mať za následok aj ohrozenie zdravia, či dokonca života obete kyberšikanovania. V takýchto prípadoch môže dochádzať k “*tzv. následkom neúmyselného kyberšikanovania*”.
- útoky sú prístupné veľkému množstvu osôb,
- obeť nemusí o napadnutí dlhšiu dobu vedieť,
- obeť nemusí byť schopná identifikovať agresora,
- zverejnené informácie, fotografie a audiozáznamy a videozáznamy môže byť náročné odstrániť z internetu.

Formy kyberšikanovania

Kyberšikana sa môže prejavovať hneď niekoľkými spôsobmi. Hovoríme o rôznych formách kyberšikanovania, ktoré sa delia na *prejavy* a *lokácie* kyberšikany. Prejavmi kyberšikany sú konkrétne spôsoby, akými ku šikane dochádza a lokácie predstavujú konkrétne médiá a miesta, kde ku šikane dochádza.

Medzi najčastejšie prejavy kyberšikanovania patria:

- *nadávký, urážanie a ohováranie* – ide o jednu z najčastejších prejavov kyberšikany. Takéto konanie predstavuje vulgárnu komunikáciu agresora

smerujúcu proti obeti, zdieľanie nepravdivých informácií o obeti alebo zámerné rozširovanie klebiet o obeti s cieľom poškodiť ju.

- *zастраšovanie a vyhrážky* – V tomto prípade agresor pomocou elektronických komunikačných prostriedkov obeť zastrašuje, vyhráža sa jej fyzickou alebo psychickou ujmom ak nesplní agresorove požiadavky.
- *zverejňovanie intímnych údajov o inej osobe* – V tejto kategórii sa predmetom kyberšikany môže stať akýkoľvek obsah, zverejnený na internete. Predovšetkým ide o fotografie, videá alebo iné citlivé údaje o obeti, ktoré agresor zneužije, aby obeť dostal do jej nepríjemnej situácie.
- *krádež identity* – Agresor sa v on-line prostredí vydáva za obeť. Používa k tomu fotografie a fakty o obeti. Komunikuje s priateľmi obeť a môže tak spôsobiť škody v jej sociálnych vzťahoch. Ak agresor zistí prístupové heslo obeť k nejakému účtu, môže vystupovať priamo za obeť.
- *vylúčenie* – Jedná sa o snahu agresora pomocou jeho útokov vylúčiť obeť zo skupiny, do ktorej je začlenená alebo zabrániť obeti stať sa členom nejakej skupiny, do ktorej by chcela byť začlenená. V tomto prípade niekedy chýba prvok agresivity zo strany agresora a ten skôr využíva pasívne agresívne metódy, aby dosiahol svoj cieľ. V on – line prostredí je veľmi jednoduché stať sa „in“ alebo „out“ a to aj vďaka ovplyvneniu agresorov (napríklad negatívne komentáre na osobu obeť pod jej príspevkami, ktoré môžu znamenať zhoršenie jej statusu a následné vylúčenie z kolektívu uzavretej skupiny na sociálnej sieti).
- *odhalenie a podvádzanie* – V tomto prípade obeť spočiatku dôveruje agresorovi, zašle mu nejaké dôverné materiály alebo informácie a agresor ich zverejní a šíri ďalej. Môže ísť napríklad o citlivé informácie o sexuálnej orientácii, vierovyznaní, politickom názore a pod. Pri tomto prejave

kyberšikany dochádza k „zradeniu dôvery obeť“, že údaje, ktoré agresorovi zaslala, ostanú dôverné.

- *prudká hádka* – Prudká hádka alebo „tzv. *flaming*“ je ostrá výmena názorov vo verejne dostupnom virtuálnom prostredí. Môže ísť o diskusiu pod príspevkom na sociálnej sieti, chatovaciu miestnosť a pod. Tento prejav kyberšikany je charakteristický vyjadrením útočných postojov agresora voči obeť. Agresor porušuje základné zásady slušnej komunikácie s hlavným cieľom vedome uškodiť obeť alebo ju vyprovokovať.
- *demonštrácia sily* – Ide o zosmiešnenie obeť agresorom vo virtuálnom prostredí z pozície sily, väčšinou v prípadoch, keď je agresor obeť nadriadený z hľadiska jeho funkcie alebo je obeť na agresora nejakým spôsobom odkázaná.